

Jan Černetič | Ljubljana

Interaktivna obravnava Levstikovega Popotovanja iz Litije do Čateža v gimnaziji

Interactive Reading of Levstik's *A Journey from Litija to Čatež*
in Grammar School

Izvleček

Ključne besede:

Fran Levstik, programski spisi,
metoda šolske interpretacije,
IKT, znotrajpredmetno
povezovanje

Članek predstavlja obravnavo Levstikovega *Popotovanja iz Litije do Čateža* pri gimnazijskem pouku književnosti. Poudarek je zlasti na uporabi spletne naloge s portala Learning Apps za sintetiziranje spoznanj o Levstikovih literarnih nazorih in asociativnem utrjevanju s pomočjo slikovnega gradiva po segmentiranem tistem branju odlomkov iz besedila. Prispevek reflektira uporabo IKT in možnosti znotrajpredmetnega povezovanja pri obravnavi *Popotovanja*, odpira pa tudi vprašanje smiselnosti branja Levstikovih programskih spisov pri gimnazijskem pouku književnosti in predlaga nekoliko drugačen induktivni pristop k obravnavi.

Abstract

Keywords:

Fran Levstik, manifesto,
method of school
interpretation, ICT, cross-
curricular integration

The article deals with an analysis of Levstik's *A Journey from Litija to Čatež* in a grammar school literature class. It focuses mainly on an online assignment from the Learning Apps portal to synthesize the knowledge about Levstik's views on literature, and on the associative consolidation with the help of pictorial material after the students have silently read segments of the text. The paper further reflects on the use of ICT and the opportunities for cross-curricular integration during the process of a literary analysis. At the same time, it challenges the rationale for reading Levstik's manifestos in grammar school literature classes and suggests inductive reasoning as an alternative.

Uvod

V šolskem letu 2021/22 sem na Gimnaziji Poljane pri mentorici prof. Alenki Arbiter opravljal študijsko pedagoško prakso iz književnosti. Pred obravnavo recepcijsko zahtevnega programskega spisa Frana Levstika – *Popotovanja* – sem razmišljal, kako ta njegov sicer pomemben manifest na mikro- in makroravni približati mladim dijakom. To sem storil po metodi šolske interpretacije, prek segmentiranega tihega branja s sprotno interpretacijo krajših delov besedila (prim. Krakar Vogel 2020: 127), ki sem jo nadgradil z uporabo IKT (portala Learning Apps) in znotrajpredmetnim povezovanjem. Cilje učne ure, potek obravnave in sklepni razmislek o smiselnosti branja »programskega Levstika« predstavljam v nadaljevanju.

Izobraževalni in funkcionalni cilji učne ure

- Za razumevanje literarnega ustvarjanja Frana Levstika dijaki spoznajo ključne podatke iz njegovega življenja (čas ustvarjanja, kritični odziv na *Pesmi*, uredniško in pisateljsko delo, zgledi).
- Dijaki na podlagi odlomkov iz *Popotovanja* pojasnijo Levstikove literarne nazore (npr. o snovi, literarnih vrstah) in ovrednotijo njegov pogled na takratno stanje slovenske književnosti.
- Dijaki kritično reflektirajo posamezne Levstikove zahteve oz. predloge glede literarnega ustvarjanja, navezujoč se na odlomke z učnega lista (gl. *Prilogo 2*), in ocenijo aktualnost njegovih napotkov.
- Dijaki tiho preberejo izbrane odlomke iz *Popotovanja* in razumevanje njihove vsebine izkažejo s pravilnimi rešitvami nalog.
- Dijaki razvijajo svojo digitalno zmožnost z reševanjem spletne naloge na portalu Learning Apps.
- Dijaki se senzibilizirajo tudi za branje težje literature, kot je Levstikov programski esej (npr. *Napake slovenskega pisanja*), ki se lahko navezuje tudi na pouk jezika.

Potek izvedene učne ure

Uvodna motivacija je bila doživljajsko-spoznavna. Dijake sem vprašal, ali poznajo slovenskega pisatelja z drsnice. Ker ga sprva niso prepoznali,

sem jim pomagal s podatkom, da gre za avtorja *Martina Krpana*, in poudaril, da delo ni le pripovedka, kakor so ga poznali doslej.¹ Razdelil sem jim učne liste in pričel s kratkim orisom Levstikovega življenja, pri čemer so bile na drsnici izpisane le ključne besede, npr. *Pesmi* (1854), kritika nemoralnosti, opustitev študija bogoslovja, domači učitelj, tajnik čitalnice v Trstu, urednik političnega časnika *Naprej* in šaljivega lista *Pavliha*, zgledovanje po razsvetljenstvu in romantiki (Kopitar). Navedel sem tudi njegova bolj poznana dela, tj. programska spisa, *Martina Krpana* in tragedijo *Tugomer*. Uporabljeni tip motivacije je za gimnazijce ustrezen, saj zahteva ravno prav kognitivnega napora, obenem pa dijake seznani, da lahko literaturo, ki so jo spoznali doslej (v našem primeru *Martina Krpana*), opazujejo in razlagajo tudi z drugačnega vidika literarnega sistema. Na tem mestu je treba opozoriti še na to, da preveč podatkov o avtorju zmanjša interes dijakov za nadaljnjo obravnavo; poleg tega se velja potruditi, da vselej podamo tudi kako zanimivost iz avtorjevega življenja. Zelo smiselna pa je tudi naloga, naj dijaki iz posredovanih podatkov o avtorju napišejo njegov življenjepis, ki pomeni takó utrjevanje znanja iz pouka književnosti kot utrjevanje značilnosti besedilne vrste, ki smo jo obravnavali pri jezikovnem pouku.

Popotovanje sem nato konkretnije **umestil** v literarnozgodovinski kontekst z navedbo letnice in književnega obdobja, s kratko obnovo okvirne zgodbe pa sem odlomke, ki jih bodo dijaki brali, umestil v književno delo kot celoto. Napovedal sem, da bodo spoznali Levstikov programski spis, in dijake pozval, naj poskusijo ta literarnoteoretski pojem opredeliti. Napovedal sem besedilno razčlenbo v dvojicah in interaktivno utrditev spoznanega ob interaktivni spletni nalogi.

Na vrsti je bilo **tiho branje**. Tiho branje je v tem primeru ustrezno, saj temeljni cilj učne ure ni doživljajsko branje, niti spoznavanje novega besedišča, ki je povečini arhaično, tudi nemško, in vsebuje nekatera danes manj znana imena literarnega sveta, ampak je namen enoznačno razumevanje (metaliterarne) vsebine spisa. »Nenatančno zatikajoče branje glasovnih posebnosti opazno zgreši namen, da bi besedilo pritegnilo učence.« (Krakar Vogel 2020: 127) Prav tako so odlomki iz besedila nekoliko daljši in bi zato branje, katerega namen ni estetska literarna izkušnja ali doseganje bralnega ugodja po refleksiji prebranega v razredu (prim. Zupan Sosič 2014: 53) trajalo predolgo in zaradi svoje vsebine dijake pričelo dolgočasiti. Segmentirano tiho branje po odlomkih smo do-

¹ Pravzaprav gre za uresničitev zahtev iz *Popotovanja*. Slodnjak (1968: 173) označi *Martina Krpana* za »vrhunec folklorizirajočega pripovednega načina«, v katerem je »ljudske prvine popolnoma združil s svojo idejo ter jih s pomirljivim /.../ humorjem spremenil v zgodbo ali parabelo o večni nevhvaležnosti vladarjev do požrtvovalnega in velikodušnega ljudstva«.

polnili z reševanjem tipološko različnih nalog na učnem listu in metodo plenarnega pogovora o težjih mestih v polliterarnem² *Popotovanju*.

Sledila je z učnim listom vodena **razčlemba** na tri odlomke razdeljenega programskega esejja *Popotovanja*. Po vzoru antologijskega berila *Branja 2* (prim. 2013: 360) in učnega gradiva svoje mentorice prof. Arbiter sem ob robu učnega lista navedel pojasnila manj poznanih izrazov, npr. nemškega *ferlovtporung*, imen, npr. Kačnika in Kurnika, Kotzebueja, in naslovov, npr. *Svetina*, *Pavliho*, *Lažnivega Kljukca* (za zadnja sem priložil tudi slike naslovnice). Po prebranem prvem odlomku je sledilo izražanje »doživetij« oziroma vtisov po branju. Zanimalo me je, kakšno se jim zdi besedilo, pri čemer sem obenem dobil prve informacije o tem, čemu moram pri obravnavi naslednjih dveh odlomkov nameniti več pozornosti: razumevanju vsebine, razlagi besedišča, literarnozgodovinskega konteksta ipd. Nato so dijaki odgovarjali na vprašani o značaju slovenske literature in zgledovanju po nemškem slovstvu. Branju drugega odlomka je sledilo dopolnjevanje povedi s podatki iz besedila; izpisale so se nekakšne Levstikove teze o tem, kaj so bili tedaj aktualni problemi slovenske literature in kako naj bi se literati lotevali pisanja. Plenarno smo razpravljali zlasti o tem, kaj pomeni pisati za *ljudstvo*, kako si izraz ljudstvo lahko razlagamo, pri čemer smo vzpostavili medpredmetno povezavo s poukom zgodovine (družbena sestava druge polovice 19. stoletja, delež pismenih). Do besede so prišli tudi dijaki, ki jih bolj zanima zgodovina. Tretji odlomek so dijaki brali v dvojicah, saj je bil zaradi tematiziranja lit. zvrsti in posameznih literarnoteoretskih in zgodovinskih pojmov, npr. *snovi*, *burke*, *rokovnjačev*, *desetih bratov*, *turških bojev*, interpretativno zahtevnejši. V preglednici so izluščili Levstikove napotke za pisanje po posameznih lit. zvrsteh: dramati, prozi in poeziji. K vrednotenju odgovorov posameznega dijaka sem spodbudil ves razred, nato pa, kar smo ugotovili, tudi sistematično povzel. Dijaki so izrazili nekakšno razočaranje, da so pri pouku književnosti spoznali že toliko literature, vendar nobene od literarnih del, ki jih v odlomkih omenja Levstik, zato navezav nanje niso mogli razumeti celostno. Razčlembo smo zaključili z vrednotenjem, ali opredelitev, da gre pri *Popotovanju* za programski spis, drži. Svoje sodbe so dijaki utemeljevali s trditvami iz besedila. Do-

seženo je bilo, da se v besedilo ves čas vračajo in svoje vrednotenje racionalno argumentirajo.

Fazo **ponavljanja in utrjevanja** smo z dijaki izpeljali ob drsnicah. Po vsakem prebranem odlomku so si ogledali slike na drsnici, asociativno povezane s ključnimi besedami vsebine odlomka. Prvi odlomek govori o potrebi po pisanju šaljive, humorne literature, ki nam je znana iz ribniških smešnic, na katero sta dijake spomnila smejoč se emotikon in stara razglednica iz Ribnice (Slika 1). Na temeljne zahteve po pisanju »v domači besedi, v domačih mislih, na podlagi domačega življenja« pa je dijake spomnila slika ogledala, na katero sem pri pripravljanju drsnic zapisal 3 x *domače*. Na enak način smo ponavljali tudi ob preostalih dveh odlomkih (Slika 2, Slika 3). Dijakom je asociativno ponavljanje s pomočjo slik ustrezalo in se izkazalo za učinkovitejše od klasičnega ponavljanja, nagovorilo pa je tudi tiste z bolj vizualnim učnim stilom. Slike so spodbudile njihovo domišljijo in postale glavni element ustvarjalne sinteze. Koristile jim bodo tudi pri ponavljanju obravnavane učne snovi doma. Ustvarjalno oblikovan pouk je temeljni korak na poti k razvoju bralne kulture (Žbogar 2013: 68), najsi gre za mlajše učence ali pa dijake.

Sklepno sintezno **preverjanje** obravnavanega smo izvedli s pomočjo naloge, ki sem jo sestavil na spletnem portalu Learning Apps. Gre za brezplačni portal, ki omogoča sestavljanje različnih interaktivnih nalog: povezovanja, urejanja, dopolnjevanja, poimenovanja, sestavljanja, kvizov, križank, vislic, nalog z video- in avdioposnetki, spomina, besednega rešeta itd., in je enostaven za uporabo. Vse na portalu sestavljene naloge postanejo skupna last uporabnikov z vseh delov sveta. Navodilo spletne naloge, do katere so dijaki v dvojicah s pametnimi telefoni dostopali preko na drsnici objavljene QR-kode, se je glasilo: »Predstavljaš si, da si Fran Levstik. S katerimi navedbami bi se strinjal, s katerimi pa ne? Povleci jih na ustrezno mesto in pravilne prepiši v zvezek.« Dijaki so se morali torej vživeti v Levstikov literarni nazor, presoditi, katere postavke se z njim ujemajo, ter sintezno digitalno tabelsko sliko, ki je nastala na njihovih mobilnikih in so jo lahko programsko preverili, prepisati v zvezek. (Slika 4) Prednosti uporabe tovrstne spletne naloge sta, da lahko dijaki svoje odgovore takoj preverijo, nalogo rešijo večkrat, tudi pri ponavljanju doma, slabosti pa, da

² Esej je polliterarna forma, ki obravnava teme številnih znanstvenih ved in njihovih disciplin. Predmet obravnave osvetljuje z različnih strani, pri čemer je izrazito subjektiven in nekoliko manj sistematičen kot razprava. (Leksikon Literatura 1981: 66) Levstikovo *Popotovanje* zaradi svojega središčnega dela označujemo za programski esej, kar pomeni, da v njem predstavlja svoja literarna stališča in se opredeljuje do aktualnega literarnega pisanja svojega časa.

vsi morda nimajo za reševanje spletnih nalog (oziroma optično branje QR-kode) sposobnega mobilnika ali dostopa do spleta, da lahko odgovore ugibajo, češ da bo že program presodil njihovo pravilnost. Vključevanje IKT v pouk književnosti pomeni do neke mere popestritev, po drugi strani pa Jožef Beg (2015: 213) ugotavlja, da je treba paziti, »da forma ne preglasi vsebine; dijaki s tehnologijo živijo in jo poznajo, manjkajo jim druge oblike komunikacije«. Kar pa je postalo v času epidemije še posebej opazno.

Obravnavo lahko zaključimo z navezavo na drugo Levstikovo programsko delo – *Napake slovenskega pisanja*. Zlasti učno uspešnejšim dijakom in tistim, ki so pri uri pokazali interes za sprejemanje podobnih besedil, lahko zastavimo **ново nalogo**, da oba programska spisa primerjajo. Učenje primerjanja besedil in njihovih besedilnih svetov je namreč ena temeljnih literarnih kompetenc, ki jih morajo dijaki izkazati v maturitetnem eseju.

Smisel obravnave Levstikovih programskih spisov pri gimnazijskem pouku književnosti

Dijaki bolj kakor Levstikov spis poznajo rekreativni pohod. Popotovanje iz Litije do Čateža je vsakoletni dogodek, organiziran drugo soboto novembra. O njem poročajo mediji, in Popotovanje iz Litije do Čateža, ki poteka po poti, po kateri je hodil Levstik, je znano javnosti. Poznavanje ozadja Levstikovega *Popotovanja* je del splošne izobrazbe. Vendar vrednost Levstikovega Popotovanja ni v potopisni okvirni zgodbi, prehodu pisatelja z Radivojem, ampak v središčnem, tj. programskem delu. Ta pa je dijakom bolj tuj. Dijaki se težko vživljajo v razmere, v katerih je bil Levstikov literarni program smiseln, in tudi ne poznajo navedenih literarnih del, po katerih pisatelj sodi slovensko literaturo, saj niso del današnjega t. i. šolskega kanona (prim. Mejak 2018: 126)³, zato Levstikovih ocen tudi ne morejo vrednotiti. To pomeni, da se do *Popotovanja* ne morejo argumentirano opredeliti. Teže razumejo tudi puristično preganjanje nemščine v *Napakah slovenskega pisanja*, saj dandanes živimo v plurikulturnem svetu, slovenščina je državno priznana in ni več »ogrožena«, enakovredna je drugim jezikom. Prav tako danes nimamo aktualnega literarnega programa, po katerem »bi bilo treba« pisati.

Tudi če bi dijakom dali nalogo, naj napišejo svoj literarni program po vzoru Levstikovega, bi jih verjetno postavili v precep, saj se sedanja literatura ne omejuje s programi, ampak je v ospredju svobodno literarno ustvarjanje. Glavna tema besedila je resda metaliterarna, a delo omogoča tudi znotrajpredmetno povezovanje s poukom jezika v smislu primerjave z npr. v družbi obstoječo kritiko literature, ki jo mladi berejo danes, s sodobnim jezikom, kot ga govorijo in pišejo. Obenem *Popotovanje* nima prave literarnoumetniške vrednosti – ne omogoča vživljanja v občutja literarnih likov, ni fiktivno, ne spodbuja domišljije, in ker gre za literarni program, naj tudi ne bi bilo večpomensko. Poleg tega lahko recepcijska zahtevnost eseja dijake frustrira, zato je potrebna ustrezna priprava dijakov na obravnavo, vnaprejšnja razjasnitev neznanih mest, kar pa lahko terja veliko časa, ki bi ga lahko porabili za branje druge (kanonske) literature. Zaradi jezikovne zahtevnosti ob *Popotovanju* prav tako ni učinkovito glasno interpretativno branje celote, ampak ga je bolje brati po tihem in tako, da sledimo vsem njegovim delom, kajti če izpustimo katerega od njih, kaj hitro »popačimo« celostno podobo Levstikovega literarnega nazora.

Predlog drugačne obravnave

Po vsem navedenem bi bil morda **boljši induktivni pristop** k obravnavi Levstikovih literarnih nazorov: Dijakom bi povedali, da je Levstik napisal literarni program, katerega zahteve je uresničil mdr. v *Martinu Krpanu*. Dijaki bi *Krpana* prebrali še z drugega – literarnozgodovinskega – vidika, torej ne kot otroško pripovedko o junaku s kobilo, in poskusili sami razbrati, kaj je za Levstika »odlična literatura«. Dijaki bi se učili kritičnega branja in vrednotenja estetskega lit. besedila, učitelj bi jim pri skupinskem delu pomagal in njihova spoznanja po zaključni diskusiji sintetiziral v pregleden zapis v zvezku – poljudni povzetek idej Levstikovega literarnega programa.

Sklep

Popotovanje iz Litije do Čateža je za gimnazijce recepcijsko zahtevno delo, neprimerno za doživeto glasno branje. Dijaki literarnih del, na katere se pisatelj sklicuje, iz šolskega kanona ne poznajo, zato njegovih sodb

³ Avtorica ugotavlja, da je Levstik sicer močno prisoten v šolskih berilih od začetka do konca 20. stoletja, vendar večinoma (19-krat) s svojim *Martinom Krpanom*.

ne morejo kvalitetno vrednotiti. Delo ni večpomensko, ne omogoča vživljanja, prav tako ni več aktualno, njegova tema pa je v plurikulturnem svetu svobodnega umetniškega ustvarjanja dijakom manj zanimiva. Potreben je motivacijski pristop: Sinteza učne ure je možna s kreativno nalogo vživljanja v Levstika, sestavljeno na portalu Learning Apps, ki jo dijaki rešijo na pametnih telefonih, ponavljanje pa je lahko asociativno-domišljijско, s pomočjo slik, ki bolj ali manj abstraktno ponazarjajo vsebino odlomkov. Smiselno je tudi povezovanje s poukom jezika, učinkovit pa bi bil tudi drugačen pristop – induktivno ugotavljanje Levstikovih nazorov (v skupinskem delu) ob njihovi praktični realizaciji v estetsko dovršeni pripovedki *Martinu Krpanu*. Tak pristop dijake seznanja, da je literaturo mogoče brati na različne načine.

Viri in literatura

Cuderman, Vinko idr., 2013: *Branja 2. Ljubljana: DZS.*

Jožef Beg, Jožica, 2015: *Razvijanje ključnih zmožnosti pri pouku književnosti v gimnazijah: doktorska disertacija.* Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Krakar Vogel, Boža, 2020: *Didaktika književnosti pri pouku slovenščine.* Ljubljana: Založba Rokus Klett.

Leksikon Literatura, 1981. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Mejak, Martina, 2018: Osnovnošolski literarni kanon ali kaj smo brali/beremo v šoli. Mitja Sardoč idr. (ur.): *Raziskovanje v vzgoji in izobraževanju.* Ljubljana: Pedagoški inštitut. 125–139.

Popotovanje iz Litije do Čateža. Dostopno na: https://sl.wikipedia.org/wiki/Popotovanje_iz_Litije_do_%C4%8Cate%C5%BEa (6. 2. 2022).

Slodnjak, Anton, 1968: *Slovensko slovstvo.* Ljubljana. Mladinska knjiga.

Zupan Sosič, Alojzija, 2014: *Literarno branje. Jezik in slovstvo* 59/4. 47–65.

Žbogar, Alenka, 2013: *Iz didaktike slovenščine.* Ljubljana: Slavistično društvo Slovenije.



Priloga 1: Interaktivna obravnava Levstikovega *Popotovanja iz Litije do Čateža* v gimnaziji

Slikovni izrezki

Popotovanje iz Litije do Čateža – ponavljanje

- Prvi odlomek



Slika 1: Asociativno ponavljanje ob slikah (1. odlomek)



Popotovanje iz Litije do Čateža – ponavljanje

- Drugi odlomek



Slika 2: Asociativno ponavljanje ob slikah (2. odlomek)

Popotovanje iz Litije do Čateža – ponavljanje

- Tretji odlomek



Slika 3: Asociativno ponavljanje ob slikah (3. odlomek)



Slika 4: Rešena naloga sinteze na spletnem portalu Learning Apps. Dostopna je prek priložene QR-kode ali na povezavi: <https://learningapps.org/view22324284>.



Priloga 2: Učni list Fran Levstik (1831–1887)

O avtorju

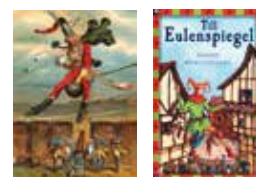
Popotovanje iz Litije do Čateža 1858 (odlomki)

1. Preberi besedilo in odgovori na vprašanja.

Izmed Kančnikovih pesmi še zdaj slovó tiste, kar je zabavljivih in godčevskih. Narod šale ne čísla samo v navadnem pogovoru, kakor nam kažejo mnoge ribniške smešnice, ki so ravno po Ribnici najbolj znane, ampak Slovincu je dobrovoljnost všeč tudi v knjigah. Prepričan sem, da prosti ljudje v Novicah radi beró, kar piše Kurnik in ravno le-ta pevec si je v rodu s Kančnikom. Kmetje imajo še celo veselje nad Lažnjivim Kljukcem (Münchhausen) in Nemškim Pavlihom v slovenski obleki (Eulenspiegel), daravno je oboje le predstavljeno pa še zelo po vrhu.

Kaže nam vse to, da bi jako ustregel, kdor bi znal resnico zavijati v prijetne šale. S takim pisanjem bi se ljudstvo najlaže budilo, najlaže bi se mu dajalo veselje do knjig. Seveda bi se moralo pisati v domači besedi, v domačih mislih, na podlagi domačega življenja, da bi Slovenec videl Slovence v knjigi, kakor vidi svoj obraz v ogledalu. Take-mu delu pa gotovo ni kos, kdor ne ve, kako ljudstvo misli in govori, kaj ga razveseljuje, kaj žali, kakove so mu kreposti, kakove napake. Hočeš li biti pisatelj, moraš najprvo jezik imeti, kolikor je mogoče, pod svojo oblastjo, moraš do dobrega poznati narod /.../.

Andrej **Kančnik** in Vojtko **Kurnik** sta bila učitelja in zbiratelja ljudskega gradiva.



a) Kakšno literaturo naj bi pisali slovenski pisatelji in kako?

b) Po kateri literaturi naj bi se zgledovali?

2. Preberi besedilo. Nato dopolni manjkajoče besede v navedenih povedih.

Marsikdo večkrat zavpije med nami: ‚Za ljudstvo, za ljudstvo!‘ Ali vprašam, koliko je pravzaprav pisanih knjig za slovensko ljudstvo? Le sami duhovni ugajajo dušnim potrebam v narodu in vsi naši tiskarji, ako so imeli kaj dobička, gotovo si niso z drugimi knjigami tako opomogli kakor s pobožnimi. Koliko natisov je čakala sama Dušna paša! Ne sme se oponašati, da Slovenec brati ne zna in noče in, kadar kaj v roko prime, nikoli ne vpraša po drugačnih knjigah kakor po samih pobožnih. – To ni tako! Res je, da starci po kmetih večidel še črk ne poznajo, ali starci mrjó in mi tudi ne pišemo zanje, ampak za mladi zarod, ki se mora učiti. Trudimo se zanamcem v korist, da bi oni dovršili, česar prednjimcem ni bilo moči. Akotudi mlajši ljud posvetne knjige še zdaj gleda po strani, to je samo zato, ker Slovenci menijo sploh, da so prazne vsake bukve, če niso duhovske; in kdo bi



si upal tako biti predrzen, da bi se prvi pripognil in kamen pobral z avtorja te misli? Opomniti pa tudi moram, kako so kmetje moje domovine v slast prebiral Svetina. Komaj so dobili knjižico v vas, in brž se je vrstila od hiše do hiše; in še zdaj se časi menijo pozimske večere, kako se je godilo dvojčkoma Janezu in Pavlu. Sme se reči, da je bila ta knjiga skoraj do dobrega postala narodna; škoda je le, da se ni tiskala drugič, ker je bilo gotovo hitro zmanjkalo prvega natisa, kajti dandanes je ni več dobiti naprodaj; še med ljudmi se redko nahaja. Tudi Robinzonova povest je prostemu človeku jako pogodu, ali – jezik, jezik bralca straši. Kdor ni bil med ljudmi, ne verjame, koliko pisava pomaga bukvam, da se prikupijo ali odkupijo. Minulo jesen sem videl kmeta, ki je srdit vrgel knjigo pod klop, ker je avtorja prekosomega nemčenja ni mogel umeti, akoravno je na čelu nosila lažnivo ime: za prosto ljudstvo. Na Dolenjskem sem naletel na domačina, ki je imel celo Robinzovo Fiziko, skrbno me je izpraševal, česar ni mogel sam razumeti. Iz tega, kar se je opomnilo do zdaj, vidimo jasno, da ljudstvo bi že bralo, ko bi le imelo kaj, In kakor bi rastlo med nami število dobrih knjig, tako bi tudi rastlo med narodom veselje do njih.

- a) Največ tiskanih slovenskih knjig je _____.
- b) Slovenski _____ so slabo pismeni.
- c) Pisati je treba za _____, da se bodo lahko izobrazili.
- d) Kot dobra zgleda Levstik izpostavi _____ in _____ povest; pri slednji izpostavi problem preveč prvin iz _____ jezika.
- e) Ključna problema slov. literature sta malo število _____ knjig in manjkajoče _____ do branja.

3. Delo v dvojicah. Preberi odlomke in podčrtaj ključne besede. Kakšni naj bi bili slovenska dramatika, proza in poezija? Dopolni preglednico.

Res, da smo v veliki zadregi, kar se tiče snovi, katero naj bi izdelovali. Za igre nam ne manjka drugega nič kakor zgodovinske podlage, igrališča in jezika. Sam širokopleči kmet brez težave pripoveduje svoje proste misli v prosti besedi in slovenski dramatik bi le same kmečke značaje lahko obrazil po življenju in po naravi. Kaj ti bo gospôda, ki je vsa potujčena?

/.../ smeh nam bi uhajal, ko bi se gospodičem prilizovale s čisto slovenščino ljubomile, krasnozorne ali zornokrasne, nežnomlade lepote, katerih makordeča usteca še ne znajo izrekati črke ž. Bilo bi neverjetno, ako bi uradnik v pisarnici kmeta vprašal: ‚Kakšne so bile tiste vile?‘ namesto: ‚Kako so tiste vile ven videle?‘ ako bi klicarji po mestnih trgih ne vpili za bobnom: ‚Ferlovtpörung! /.../

Ko bi gledišče imeli, morda bi se naredile kake vesele igre iz kmečkega življenja; pa samih oračev in mlatičev bi se tudi naveličali kmalu. Kotzebue v svoje igre ni jemal kmetov, ampak prápornike, tajnike itd., in vendar so mu očitali Nemci: kaj se pa more velikega zgoditi le-tej siromačiji! Gotovo pa bi imel Slovenec dosti veselja do gledišča, ako bi vedel, kaj se govori, kaj se počenja. Igrali so pred tremi leti v Laščah učenci kratko burko v domačem jeziku in videl sem, kako so prosti ljudje na uho vlekli in kazali, da jim je všeč.

Svetin je pravzaprav drugo ime za prvo slovensko povest – *Sreča v nesreči* Janeza Ciglerja (1836). Robinzonova povest pa je pustolovski roman Daniela Defoeja – *Robinson Crusoe*.

Erläuterung – oznanilo, novica

August von **Kotzebue** je bil v Levstikovem času zelo priljubljen nemški dramatik.



Skorajda ravno tako malo snovi imamo za roman, ali dejal bi, da tukaj nam stojita odprti vsaj dve poti. Prva je pobožno-narodna, po kateri je pisan Svetin, druga bi morda bila nekoliko zasuknjena po zgledu Župnika Wakefieldskega – ki je prestavljen že tudi v ilirsko narečje – na čisti podlagi slovenskega življa. Vzeti bi se moral kak veljaven domačin in k njemu bi se vrstile druge manj pomenljive osebe, kakršnih nam bi ne zmanjkalo tako hitro. Saj vemo vsi, da šaljivi Ribničan obide križem svet, da imajo Gorenjci dovolj pravljič od vojaških begunov, ki so se potikali po hribih in šumah. Vsa naša dežel pripoveduje še dandanes, kako so nekdanj lovili mlade moške in dajali jih po sili na vojsko. Celo rokovnjači in deseti bratje so narodna lastnina, akoravno zlasti prvih nihče ni vesel.

Župnik Wakefieldski je Goldsmithov vzgojni, družinski in vaški roman.

Dosti laže bi narejali povesti, ki jim velimo novele. Tu imamo dovolj gradiva, dovolj pravljič, zlasti iz turških bojev. /.../ Dela je dosti, a moža ni, da bi se ga lotil. /.../ Junak naj dela in misli, njegovo dejanje ga naj znači. Gotovo ni glavna reč, kako mu je nos urezan, kakovo ruto je del za vrat, koliko ima las v brkah, kolikokrat se oddahne in odrgne čevlje, preden prime za kljuko pri durih. Prvo je značaj in znanje človeškega srca in pa, kako se zgodba zaplete in zopet razdrása. Ogibali naj bi se tudi silo obširnega popisovanja krajev še tako lepih, ako ni potrebno in v pravo mesto postavljeno. Mislil bi, da je vsakemu umetniku človek prva reč, vse drugo ima le toliko veljave, kolikor je dobi po njem. Pesmi srbskega naroda nas bi naj učile, kako se popisuje.

Če tenko preudarimo, res ne moremo tajiti, da je naše slovstvo lepoznavanskih reči silo majhno. Saj imamo še povsod le trdo ledino, sama lirika se je nekoliko povzdignila med nami. A lirika se večidel peča samo z enim občutkom človeškega srca: «z ljubeznijo», le redko se prime kake druge snovi. /.../ Čas je, da bi se iz ljudstva zajemalo bolj kakor do zdaj. Posebno mladi pisatelji, up naše književnosti, naj bi tega ne pozabili. Nestorji se ne dadé in tudi ne morejo več zasukniti iz navadnega pota. V narodu je snovi dovolj, zlasti za šaljivo pisanje, ali da se ne zgradi kaka zmes brez okusa, zopet opominjamo: učimo se jezika in ljudstva!

Nestor – starejši in že uveljavljen, izkušen človek, tukaj pisatelj

Dramatika	
Proza	
Poezija	